

УДК 37.02

**Любов Кужільна,
Мирослава Кужільна**

ОСВІТА ПРОТИ ТАЛАНТУ

Освіта – це не лінійний процес підготовки до завтрашнього дня, а складна процедура культивування природних здібностей, тобто розвиток тих якостей і розумового сприйняття, дякуючи котрим ми всі зможемо кращим чином існувати в теперішньому і створювати для себе гідне майбутнє, як стверджує К. Робінсон [5].

«Але в освіті тільки позитивні емоції дають результат, ... дітям потрібно давати час на творчість», як стверджує Є. Пенцак [7]. «Творчий процес – це гра думок, що передбачає свіжість сприйняття і наявність фантазії, що приносить насолоду» [5], адже «зараз найцінніше – ідеї» [7].

Отже, «для вирішення завдання формування творчого, інтелектуального потенціалу суспільства, його майбутньої еліти слід здійснювати раннє виявлення, навчання та виховання здібних обдарованих дітей. Реалізація творчого потенціалу обдарованих громадян має не лише суспільне, але й особистісне значення, оскільки таким чином суб'єкту обдарованості забезпечується можливість самоактуалізуватися» [3, с. 1].

Проте існує, безумовно, і суперечність між освітою, як більш консервативним заняттям, та творчістю як «грою думок».

І щоб цю суперечність подолати, дати суспільству тих людей, яких воно потребує, треба виховувати, з одного боку, мислячих людей. Але «мислення як чиста логіка, відчужена від чуттєвого сприймання, культурно розвинені форми якого породжуються мистецтвом, неминуче набуває формально-догматичного, авторитарного характеру. Тому важливо навчати мови не лише інформаційними порціями, а вчити саме через мову пізнавати себе й світ, формувати внутрішнє «я» за законами гармонії [1, с. 27]. А з другого боку, треба культивувати не просто «обдарованість, талант, геніальність. Генії – це ті люди, які приносять в життя абсолютно нові ідеї» [3, с. 2]. Визначальним у цьому процесі, на нашу думку, є «принцип забезпечення впливу художньої літератури на мовленнєвий розвиток дітей» [2, с. 156].

Цілком очевидно з вищенаведеного, що «освіта, бізнес і культура переживають багато подібних проблем, причому деякі з них ускладнюються тому, що ці сфери дуже погано контактують одна з одною» [5]. Ця суперечність у поставленому нами контексті розглядається вперше.

Її ми виділяємо як ключову тезу, мету нашого дослідження, завданнями якого є: 1) з'ясувати зміст нової освіти; 2) дослідити цей новий зміст освіти засобом художнього слова генія Л. В. Костенко, «творча технологія якої відзначена головною рисою-потягом до реалізму, який

тривалий час перебував на маргінесі вітчизняної літератури. Але не класичного реалізму 19-го століття, що його Дмитро Чижевський назвав «вузьким, і не того «реалізму без берегів», що його колись пропонувала марксистська критика. А того, де сакраментальна «життєподібність» набуває нового змісту, втягуючи в своє розуміння, а отже і переживання, *інформаційні новації*» [8, с. 64]; 3) розкрити зміст «лінгвокреативного» мислення Л. В. Костенко. Це мислення В. Гумбольдт, а пізніше і О. Потебня, назвав символізмом мови, наявність якого є виявом поетичного мовлення. Відшуковуючи те, що перетворює мову на мистецтво, мовознавці розрізняли у слові зовнішню форму – звукову оболонку і зміст, і внутрішню форму, яка інакше спрямовує думку, і в сполученні з іншими образами, поняттями створює під впливом слова інше уявлення, тобто має переносне, образне, символічне значення. З аналогічних компонентів складається і художній твір. Зміст, ідея, зовнішня форма, в якій об'єктивується художній образ, не вичерпують слова. Їх розуміння відбувається під впливом внутрішньої форми – у цьому сутність мистецтва слова. Вплив художнього слова на мислення свідчить, що поетичне слово є не тільки засобом вираження, а і засобом створення думки, розвитку мислення й самосвідомості» [1, с. 25]; 4) показати апперцепцію слова Л. Костенко. Під апперцепцією ми розуміємо властивість психіки людини, що полягає в залежності сприймання предметів та явищ навколишнього середовища від попереднього досвіду. Хоча О. Потебня вважав доцільнішим таке визначення апперцепції: «вона є участь відомих мас уявлень в утворенні нових думок» [1, с. 26]; 5) з'ясувати, що з позиції сучасної науки провідну роль у пізнанні реальності відіграє абстрактне, поняттєве мислення, яке керується законами логіки, але в пізнанні людини, її внутрішнього світу інтуїтивне, образне узагальнення також важливе. Функції мовлення у сфері образного мислення відрізняються від аналогічних в абстрактному: якщо в абстрактному мисленні мовлення є засобом розмежування, закріплення понять і встановлення логічних зв'язків між ними, то в образному мисленні мовлення підсилює, поглиблює, надає узагальнювальних властивостей уже існуючим в уяві образам; 6) підтвердити, що проблема розвитку мислення засобами образного мовлення тісно пов'язана з педагогічною діяльністю і процесом навчання дітей мови.

Таким чином, при розпаді старого четвертого цивілізаційно-расового періоду наймогутнішим чинником формування майбутнього є система освіти [6], оскільки сучасна освіта є загрозою для існування людства.

Криши, ламай, троци стереотипи!
Вони кричать, пручаються, – ламай!
Хоч давня звичка з профілем Ксантиппи
благає, плаче, просить: «Не займай!» [4, с. 11].

Головна особливість перехідного періоду, в якому ми живемо, – масштабне творення принципово нової формації в умовах порушення екологічної рівноваги і опору з боку вмираючої системи.

Креативність-спроможність до продуктивної творчості стає важливішою за ерудицію. Перед творцями нового світу висувуються такі завдання:

- максимальне розкриття вродженого людського потенціалу;
- енергійне творення нового має відбуватися в гармонії з Всесвітом;
- нова цивілізація має зупинити нищення планети, захистити екологічно орієнтовані підходи.

Над світом білим, світом білим хтось всі спіралі перегрів.

А хмари бігли, хмари бігли і спотикалися об грім.

Гроза погримувала грізно, були ми з нею тет-а-тет.

Тремтіла річечка рогізна, човни ховала в очерет [4, с. 18].

Трьома фундаментальними чинниками життєспроможності є: святість – стан цілісної єдності зі своїм внутрішнім божественним «Я» і зовнішнім Всесвітом та його Творцем; озброєність-уміння володіти відповідним інструментарієм при перетворенні себе і навколишнього світу; масово тиражувати і поширювати на цілу планету новий тип людини, її спосіб життя.

Він був самітник. Дуже був суворий.

Між Богом-чортом душу не двоїв.

.....

Він був святий: Він жив непогрішимо.

І не за гроші будував свій храм [4, с. 386].

Отже, обов'язковою умовою святості письменниця бачить чистоту, вміння безпомилково розрізнити суттєве і несуттєве, правду і брехню, вміння активізувати здатність до навчання, творення і вдосконалення, до пізнання світу і самопізнання. Техносфера має бути такою, щоб людина могла захистити себе. Спільнота українська має набути успішної еволюційної змагальності з іншими спільнотами.

А сьогоднішня система освіти, заснована на атеїстичному світогляді, втратила рештки озброєності, ліквідувавши заняття ручної праці, військово-патріотичної підготовки, гуртки за інтересами, спортивні секції. Школа стала ключовим інструментом геноциду корінного народу, «звільнення України від українців».

Болотяні класики кумкають на купині.

Я знаю тут свою безвихідь.

Але куди подітися мені?

Податись можна, а подітись – ні [4, с. 546].

Що ж робить сучасну освіту «інструментом поневолення»: ненормований робочий день учнів (діти 6-річного віку мають ненормований двозмінний робочий день від 9 до 17 годин); навчання часто монотонне і нецікаве; протиприродна відсутність руху радикально руйнує здоров'я; діти під час навчання позбавлені різновікового, багатодітного люблячого середовища, нерідко навчання відірване від реального життя і виробництва, увага постійно переключається з одного предмета на інший, а не багатоденне занурення в один предмет; не чергується розумова і фізична активність; навчання безстатеве – ні одні, ні другі не отримують специфічні знання, які найбільше потрібні людині для самореалізації; знання батьків здебільшого залишаються недоступними для дітей, освіта не навчає логічно мислити, фільтрувати інформацію та організовувати її в знання, розрізняти суттєве і неважливе, правду і обман; школа орієнтується на слабких. Між сучасним вихованням, яке безнадійно відстало, і сучасними засобами навчання, які швидко розвиваються, виникла величезна прірва.

Кулі примхливі, як дівчата, – вибирають найкращих.

Підлість послідовна, як геометрія – вибирає найчесніших [4, с. 36].

Нова освіта формується цілісним, а тому життєрадісним світоглядом, новими знаннями і технологіями, людина формується правильним способом життя, якісним генофондом, національною свідомістю нових людей. Святість – це погляд на життя як на божественну гру. Людина є втіленою божественною сутністю, що розвивається шляхом реінкарнації. Божественну цивілізацію творців прийнято позначати збірним словом Творець, Бог-Отець, Брахма, Сварог. Земне життя, створене божественними творцями, виглядає як досконала гра, що є найприроднішим способом життя людей.

Гра в життя одночасно відбувається на двох рівнях – у «Світі духів і у світі людей». Тобто божественна сутність спочатку набуває ігрової духовної оболонки і стає духом, а потім цей дух втілюється і стає людиною. У кожний конкретний період гри активність гравця здійснюється або на рівні духів, або на земному рівні. Істинна людина – це гравець за визначенням. Тому чим більше в житті людей буде гри, тим більше вони будуть людьми. Ідеалом і вершиною людського розвитку є боголюдина – людина, яка усвідомлює себе втіленим божественним гравцем.

Лише борись, а щастя не втече.

Не схаменешся – півжиття позаду [4, с. 179].

Цілком очевидно, що нинішня система освіти в цілому є запереченням духу гри, вона антиігрова, а тому анти природна.

Як гарно все! І все така отрута [4, с. 182].

Гра відкриває людині найкращі можливості для творчого самовираження, гра також є найефективнішою формою продуктивної діяльності, гра не виснажує людину, а розвиває її, робить сильнішою й досконалішою. Українці все роблять, «співаючи і танцюючи».

Непереможна безборонність –
твій меч єдиний і єдиний щит [4, с. 534].

Головними складовими гри є:

- сенс гри (місія), мета, критерії, наближення до мети;
- чіткі і зрозумілі правила гри;
- визначений ігровий простір;
- добровільне входження в гру і добровільний вихід з неї;
- відповідальність перед членами своєї команди і глядачами;
- святковий настрій, дух і естетика карнавалу;
- невизначеність результату, ризик;
- чим вища репутація гравця, тим цікавішими можуть бути його наступні суперники й ігри;
- напруження всіх сил на межі своїх можливостей;
- поступове розширення кола учасників гри.

Вітри з розгону поламали скрипку,
гуде у сосен буйна голова.
Тремтіння віт, і жах, і насолода,
шаленство злив у білому вогні!
Ну, от і все. Одплачеться природа.
Їй стане легше, певно. Як мені [4, с. 275].

Найцікавішою грою є війна, бо тут ставка – життя або смерть. У наш час активність бойових дій переноситься на інформаційний і духовно-світоглядний рівень.

Глухих лісів німі аборигени,
людського духу навіть не ази,
вже як не є – спасибі вам за *гени*.
Хай *грають* далі в довгої лози [4, с. 350].

Отже, сучасна освіта має бути ігровою, що відбито в українських народних іграх і давніх пластах українського звичаю. Освіта має формувати людину-гравця, ігровою має бути і вся українська держава, як колись «Запорізька Січ», центром такої січі має бути вара – захищена автономна садиба. Нова цивілізація – це своєрідна ігрова мережа таких січей, які пов'язані духовно, економічно, генетично. Оскільки гра в життя є тотальною, то такою має бути і освіта на 7 рівнях буття: фізичному, економічному, генетичному, організаційному, інформаційному, хронологічному, світоглядному. Це напрямні стрижні ширшої системи освіти.

Головний наголос поступово зміщується з першого на вищі рівні.

За формою нова освіта має містити мережу гуртків самоосвіти (детальніше див. 3). Має бути тотальна освіта, яка поєднує:

- вроджену допитливість учнів і орієнтацію на практичний результат;
- індивідуальні захоплення і колективну роботу в різновікових групах;
- перевірений життям досвід батьків і пошукову динаміку молодості;
- правильну взаємодію зі старшими і опіку над молодшими.

В степу вже літо розмовляло з вереснем
і всі віки жили вже без адрес –
по той бік річки все було ще первісне,
по цей бік річки все уже прогрес.

.....
– Мільйони літ між мною і між вами,
але який солодкий дим багать! [4, с. 351].

Ми розглянули суперечність між сучасною освітою і талантом, геніальністю, дослідили зміст нової цивілізаційної освіти засобом художнього слова Л. В. Костенко. Виходячи з поняття «внутрішня форма» слова, на основі аналізу творчості сучасної української письменниці Л. В. Костенко розкрили зміст її «лінгвокреативного мислення», показали апперцепцію слова її поезії, розкрили таку властивість її образного мислення, як поглиблення, розширення узагальнювальних властивостей уже існуючих в уяві образів. Ми підтвердили на основі аргументованих прикладів, що проблема розвитку мислення засобами образного мовлення тісно пов'язана з педагогічною діяльністю і процесом навчання дітей мови.

Таким чином, нова освіта формує уяву, уміння свідомості створювати образи, ідеї, напрями. Вона містить творчість – процес розробки, процес втілення нових ідей. Подальша розробка заявленої теми має детально розкрити новий зміст майбутньої освіти, де перетинаються і сама освіта, і релігія, і політика. Але це напрями інших досліджень.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Богуш А. М. Дошкільна лінгводидактика. Теорія і методика навчання дітей рідної мови : підручник / А. М. Богуш, Н. В. Гавриш ; за редакцією А. М. Богуш. – К. : Вища школа, 2007. – 572 с.
2. Дошкільна лінгводидактика. Хрестоматія : навчальний посібник для студентів вищих педагогічних навчальних закладів / [упорядник Богуш А. М. Частина 1 і 2]. – К. : Видавничий Дім «Слово», 2005. – 720 с.
3. Карпенко Н. А. Дитяча обдарованість як соціально-психологічна проблема / Карпенко Н. А. // Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. Серія «Психологічна» : зб. наук.

- праць / гол. ред. В. Л. Ортинський. – Львів : ЛьвДУВС, 2008. – Вип. 1. – С. 332–345.
4. Костенко Л. Вибране / Ліна Костенко. – К. : Дніпро, 1989. – 559 с.
 5. Робінсон Кен. Образование против таланта / Кен Робинсон. – К. : Манн, Иванов и Фербер, 2012. – 336 с.
 6. Каганець І. Тотальна освіта [Електронний ресурс] / Каганець І. // Щоденна газета неофіційної інформації, настроїв та громадської думки «Народний оглядач». – Режим доступу : <http://ar25.org/totalna-osvita>.
 7. Пенцак Є. Тотальна освіта [Електронний ресурс] / Пенцак Є. // Щоденна газета неофіційної інформації, настроїв та громадської думки «Народний оглядач». – Режим доступу : <http://ar25.org/totalna-osvita>.
 8. Яковець А. «Я вибрала...долю, а не вірші» / А. Яковець // Поезія Ліни Костенко в часах перехідних і вічних : матеріали круглого столу / ред.-упор. Т. В. Шаповаленко). – К. : Видавництво Києво-Могилянська академія, 2005. – С. 62–68.